

O mjestu zanaglasnice i o lektorima

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2006, 53, 70 - 72**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:716803>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

O MJESTU ZANAGLASNICE I O LEKTORIMA

Čitatelj L. B. iz Siska javio nam se pitanjem o mjestu zanaglasnice i o lektorima:

„Smatra se da su lektori pametniji od nas koji se bavimo pisanjem, oni ispravljaju naše tekstove i uvijek mora biti po njihovu, iako mislim da nemaju uvijek pravo. Evo nekih primjera. Moj brat koji je napisao četrdesetak knjiga i više od 500 stručnih članaka, napisao je za nekog kanonika: *Stolnoj je crkvi darovao bočice*. Ja sam to prepisivao, pa sam po svojem osjećaju onaj *je* pomaknuo u desno i napisao: *Stolnoj crkvi je darovao bočice*. Lektoru se to nije sviđalo, pa je ispravio: *Stolnoj crkvi darovao je bočice*. Tko sada tu ima pravo: moj brat, ja ili lektor?”

Pitanje je vrlo jasno, a takav je i odgovor – pogriješili su i naš čitatelj i lektor jer zanaglasnica *je* dolazi na drugo naglašeno mjesto u rečenici (iza prve naglašene riječi) pa se može smjestiti i između atributa i imenice (pa i imena i prezimena), kao što u ovom primjeru i jest između atributa i imenice: *Stolnoj je crkvi darovao bočice*. Navedena je rečenica s gledišta reda riječi dobra, a pogotovu što autorovu volju valja poštovati kad nije pogriješio.

Zanaglasnica se može smjestiti i iza riječ na koju se može naglasno nasloniti, kada je o zanaglasnici *je* riječ, ona se može smjestiti i iza glagolskoga pridjeva radnoga: *Stolnoj crkvi darovao je bočice*.

Poštujući pravilan red riječi u hrvatskom jeziku, a osobito smještaj zanaglasnica, zanaglasno *je* ne treba smjestiti ispred glagolskoga pridjeva, naravno, ako ga je moguće smjesti na koje drugo rečenično mjesto. Budući da u navedenoj rečenici za smještaj

zanaglasnice postoje druge mogućnosti, s gledišta reda riječi sljedeća rečenica nije najbolji izbor: *Stolnoj crkvi je darovao bočice*.

Sve naprijed rečeno o smještaju zanaglasnice dobro je poznato. Pisali su o tom u Jeziku brojni autori – S. Ivšić 1952.; Lj. Jonke 1954.; V. Gortan 1956.; raspravljali su 1964. M. Mulić i N. Rončević, iste je godine S. Babić u Jeziku oštro kritizirao I. Brabeca što želi nametnuti pisanje zanaglasnice između subjektivnoga i predikatnoga skupa; u Hrvatskoj jezikoslovnoj čitanci iz 1990. S. Babić opširno piše o smještaju zanaglasnica i ondje navodi i iscrpnu bibliografiju svih Jezikovih članaka o tom pitanju; posljednje izdanje Težak-Babićeve gramatike iz 2005. izrijeком kaže da je zanaglasnicu najbolje smjestiti iza prve naglašene riječi u rečenici.

Dakle, normativna je preporuka jasna i poznata pa s te strane ne bi trebalo o smještaju zanaglasnice pisati u Jeziku, trebalo bi našega čitatelja uputiti na literaturu gdje bi bez po muke pronašao dobar i opširan odgovor na svoje pitanje.

Međutim, naš čitatelj iz Siska pita i o lektorima i njihovoj „jezičnoj bezgrješnosti”. Slično nam je pitanje uputio i čitatelj iz Osijeka koji smatra da mu je lektor jednoga časopisa Matice hrvatske neopravdano i samovoljno prepravljao tekst.¹

I o lektorima se u Jeziku pisalo, pisao je S. Babić o neopravdanim lektorskim zahvatima. Ipak, neznalačko je lektorsko pero i glavnim razlogom ovoga članka, a riječ je ponajprije o lektoru uglednoga časopisa Matice hrvatske i tekstu našega osječčkoga čitatelja, autora u tom časopisu.

Usprkos nedvosmislenoj normativnoj preporuci, Matičin lektor zanaglasnicu smješta baš gdje ne bi trebalo. Evo usporedbe

¹ Uredništvo ima potpune podatke o časopisu, lektoru i autoru teksta.

izvornoga teksta i teksta poslije lektorskog zahvata

– u izvornom tekstu:

Ferenc Szijj izvanredno *je* šutljiv pjesnik...

Gábor Schein pjesnik *je* čiji je pjesnički put...

– u lektoriranom tekstu:

Ferenc Szijj *je* izvanredno šutljiv pjesnik...

Gábor Schein *je* pjesnik čiji je pjesnički put...

Ostaje posve nejasno zašto je lektor mijenjao mjesto zanaglasnicama, poglavito jer je „propustio“ ovakve primjere: János Dénes Orbán književnik *je* najmlađe generacije... János Térey pjesnik *je* kojeg karakterizira sirov, katkad i brutalan ritam...

Bilo bi dobro da se lektor zaustavio samo na zanaglasnicama, ali tekst je ispravljan tako da je jasno kako se lektor ne pridržava suvremene hrvatske norme u pisanju *s/sa*, velikom i malom slovu, pisanju navezaka, sklonidbi brojeva. Autor piše pravilno: ...dio autora surađuje *s* časopisom *Jelenkor*... presjek suvremenoga mađarskog pjesništva... naglašujem... s četirima pjesmama... nakon sloma Mađarske revolucije 1956.

Lektor „popravlja pogriješke” – *s* u *sa*: ...dobar dio autora surađuje *sa* časopisom *Jelenkor*...; izbacuje navezak *a* iz oblika suvremenoga pa rečenica ima dva oblika bez naveska: presjek suvremenog mađarskog pjesništva; *naglašujem* mijenja u *naglašavam*; pravilno napisan prijedložni instrumental broja četiri mijenja u nesklonjivi oblik *s* prijedlogom: *s* četiri pjesme; Mađarsku revoluciju zapisuje malim slovom... Lektor je autoru uskratio čak i slobodu izbora prepravivši mu *osobu* u *lice*,

– u izvornom tekstu:

... pripovjedač mu progovara iz prve *osobe* jednine,

– u lektoriranom tekstu:

... pripovjedač mu progovara iz prvog *lica* jednine,

makar je u ovom konkretnom primjeru (a i inače) mnogo bolje upotrijebiti *osobu* jer je riječ o pripovjedaču (koji jest *osoba*), a ne samo o gramatičkoj kategoriji za koju se u nas od 20. st. uvriježilo *lice* umjesto dotadašnje *osobe*.

Sve „pogrješke” koje je lektor uočio i popravio nisu oblici koji bi u bilo kojem suvremenom normativnom priručniku bili proglašeni pogriješkama. Očito je riječ o lektorskom pridržavanju normativnih pravila iz zastarjelih jezičnih priručnika u kojima je brojeve bolje ne sklanjati (a poglavito *s* prijedlogom); nazive povijesnih događaja (makar i točno vremenski utvrđenih) valja pisati malim slovom; *sa* pisati, osim ispred *š, ž, s, z*, i ispred *č, ć*... Tu smo normu ostavili davno iza sebe. Svaki bi to lektor trebao znati i uvažavati, a poglavito lektor u tako uglednoj instituciji kao što je Matica hrvatska. Na jezik se Matičnih izdanja mnogi ugledaju i u njemu vide pravilnost hrvatskoga književnojezičnoga izraza.

Vjerujem da nema Jezikova čitatelja kojemu nisu pobliže poznata pravopisna pitanja i previranja u nas. Tako je čitateljima poznato da Babić-Finka-Mogušev pravopis ima odobrenje za upotrebu u školama, Babić-Ham-Mogušev pravopis preporuku za upotrebu. (Ali poznato je i to da Matica hrvatska kani tiskati i „svoj” pravopis.)

Bez obzira na koji se od ta dva pravopisa oslonili možemo pisati *ne ću, pogriješka* i *početci* jer ih Babić-Finka-Mogušev pravopis dopušta kao jednu od dvostrukosti, a Babić-Ham-Mogušev pravopis kao jedinu mogućnost. Budući da Matičini lektori (a sada je riječ već o dvama matičinim časopisima) sastavljaju *ne ću* u *neću*, iz *pogrješke* izbacuju *j* pa postaje *pogreška* i iz *početaka*

izbacuju *t* pa postaju *počeci*, reklo bi se da se pridržavaju novosadskoga pravopisa. I u Anić-Silića dopuštena je *pogrješka* (uz *pogrešku*) i dopušteni su *početci* (uz *počeci*). Za sastavljeno *neću* moglo bi se reći da je Anić-Silićevsko, međutim i tu lektori postupaju kojekako, jednom ostave *ne ću*, a drugi put sastave u jednu riječ.

Prema tomu, koje se pravopisne norme pridržavaju Matičini lektori? I zašto prerađuju autorske tekstove? Je li riječ o pravopisnom neznanju ili pravopisnoj nedobronamjernosti. Naime, ako lektorsko pero čitateljima skriva sve autorske *ne ću*, *pogrješke* i *početci* onda će čitatelji smatrati da se

ti oblici i ne potvrđuju u upotrebi jer u ruke dobiju lektorski tekst, a ne autorski. Kada bi lektori propustili autorske oblike, i slika koju čitatelji imaju o odobrenim i preporučenim pravopisnim rješnjima bila bi ipak drukčija. Znalo bi se da se *ne ću*, *pogrješke* i *početci* upotrebljavaju češće nego što to neki lektori (i ne samo lektori) žele dopustiti.

Naravno, nije riječ samo o lektoriranju Matičinih izdanja i nije riječ o svim Matičinim izdanjima i svim lektorima, ali dostatna su i dva ugledna i čitana Matičina časopisa (o kojima ovdje govorim) pa da se zapitamo: čitamo li loše lektorirane ili jezično dobro cenzurirane tekstove?

Sanda Ham